

Yerel Yönetimlerde Turizmin Gelişimi ve Kalkınma Planları¹

Development of Tourism In Local Governments And Development

Vedat ŞAPRAK

Uzman, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

vedat_1789@hotmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-0418-3288>

Makale Başvuru Tarihi: 08.12.2023

Makale Kabul Tarihi : 25.12.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Vedat YILMAZ

Doç.Dr., Malatya Turgut Özal Üniversitesi

vedatyilmaz1977@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4624-9824>

ÖZET

Türkiye'nin yönetim yapısı merkezi ve yerel yönetimler olmak üzere iki türdür. Yerel yönetimler yerel halkın müşterek ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla kurulmuş kendilerine özgü seçimle gelen karar organları olan yapılardır. Yerel yönetimler merkezi yönetimin vesayeti altında olup özerkliğe sahiptir. Türkiye'de yerel yönetimler hizmet yönünden ve coğrafik yönden yerel yönetimler olmak üzere iki türdür. Yerel yönetimler denilince akla coğrafik yerel yönetimler olan belediye, il özel idaresi ve köyler gelmektedir.

Dünyadaki küresel gelişim ve değişimlere bağlı olarak ülkeler güncel uyum sağlamak adına yerelin kalkınması için yeni düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır. Kalkınmaya etki edecek unsurların daha aktifleştirilmesi ve geliştirilmesi için teknolojinin tüm olanaklarını kullanarak daha modern ve işlevsel hale getirmek amacı ile birçok çalışmalar hız kazanmıştır. Geçmiş dönemlerde sadece kentlerin kalkınması yönelik çalışmalar yerellerin de kalkınmasına ve güçlendirilmesine yönelik değişim geçirmiştir. Yerelin gelişmişlik seviyesinin yükseltilmesi, kalkınma ile doğru orantılı olması yerelin kalkınmasına yönelik çalışmaların yapılmasını zaruri hale getirmiştir. Türkiye'de yaşanan bu duruma kayıtsız kalmayarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve yerelin kalkınması noktasında 1963'de başlayan kalkınma planlarında önemli düzeyde yer verilmiştir. Literatür taraması ve gözlem yöntemine dayanan bu çalışmada; Türkiye'de kalkınma planları üzerinden yerel yönetimlerde turizmin gelişimine yönelik faaliyetler konusunun gündeme taşınması amaçlanmıştır. Bu bağlamda 1963 yılından başlayan kalkınma planlarında yerelde turizmin geliştirilmesine yönelik yapılan planlamalar incelenerek önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Belediye, İl Özel İdaresi, Köyler, Kalkınma Planları

ABSTRACT

Turkey's administrative structure is of two types: central and local governments. Local governments are structures with their own elected decision-making bodies established to meet the common needs of the local people. Local governments are under the tutelage of the central government and have autonomy. Local governments in Turkey are of two types: local governments in terms of service and local governments in terms of geography. When local governments are mentioned, geographical local governments such as municipalities, special provincial administrations and villages come to mind.

Depending on global developments and changes in the world, countries have had to make new regulations for local development in order to adapt to the current situation. Many studies have accelerated in order to make it more modern and functional by using all the possibilities of technology in order to activate and develop the elements that will affect development. In the past, efforts aimed solely at the development of cities have changed towards the development and strengthening of local communities as well. Increasing the level of local development and being directly proportional to development has made it necessary to carry out studies for the development of the local. Not remaining indifferent to this situation in Turkey, the strengthening of local governments and the development of the local area were included significantly in the development plans that started in 1963. In this study based on literature review and observation method; It is aimed to bring the issue of activities for the development of tourism in local governments to the agenda through development plans in Turkey. In this context, the plans made for the development of local tourism in the development plans starting from 1963 were examined and suggestions were made.

Keywords: Local Governments, Municipality, Special Provincial Administration, Villages, Development Plans

¹ Bu çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında savunulan yayınlanmış "İranlı Turistlerin Yerelin Kalkınması Sürecindeki Etkilerinin Analizi: Van Kent Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Özelde kamu yönetiminin, genelde ise yönetim bilimlerinin gelişim süresi teknoloji ve ekonomi ile doğrudan ilişkilidir. Teknolojik gelişmeler doğrudan doğruya üretim süreçlerini ve toplumsal yaşamı etkiler. Söz konusu etkileşim bir yandan üretim ve tüketim kültüründe değişikliklere yol açarken, diğer yandan da toplumların yaşam konforunu da yeniden şekillendirmektedir. Bu durum toplum düzeni ile kamusal arz ve taleplerde değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır. Böylelikle Teknoloji yaşanan ve ekonomik yapıyı şekillendiren değişimler aynı zamanda yönetim sistemlerini de dönüştürmektedir. Kamu yönetiminin gelişim ve dönüşüm süreci bunu açıkça ortaya koymaktadır (Yılmaz ve Mecek, 2021: 108-109).

Dünyada nüfusunun hızla artması ve buna bağlı ihtiyaçların da artması ülkeleri kalkınmaya yönelik planlar yapmaya itmiştir. Ülkeler kalkınmalarına etki edecek tüm unsurları maksimum düzeyde etkili ve verimli bir şekilde kullanarak kalkınmalarına etki edecek unsurlardan en üst seviyede faydalanma amacı ile faaliyetler yürütmektedir. Dünyada kalkınma alanında yapılan çalışmalara paralel olarak ülkemizde de birçok faaliyetler yürütülmektedir. Özellikle 1.Dünya savaşı sonrası ülkemizde birçok alanda gelişmeler yaşanmıştır.

Türkiye'nin gelişimi ile orantılı şekilde yıllara göre kalkınma planları uygulanarak hem bölgesel hem de yerelin kalkınmasına yönelik planlamalar yapılmıştır. Yapılan kalkınma planlarında bölgesel farklılıkların en aza seviyeye indirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, kalkınmaya etki edecek unsurlardan en etkili şekilde yararlanılması, merkezi yönetimin yerel yönetimlere destek sağlaması gibi birçok konuda planlamalar yapılmıştır. Kalkınma planlarında yerel yönetimlerin durumunu dile getiren bu çalışmada; Türkiye'de yerel yönetimler, belediye, il özel idaresi, köyler ve 1. Kalkınma planından 11. Kalkınma planına kadar yerel yönetimlerin kalkınmasına yönelik yapılan planlamalara yer verilerek önerilerde bulunulmuştur.

1. TÜRKİYEDE YEREL YÖNETİMLER

Türkiye Cumhuriyeti devleti, üniter bir devlet olup, bu durum 1982 Anayasası'nın 3. maddesinde açıkça hüküm altına alınmıştır. Anayasanın 126. maddesinde merkezi yönetim ve yine 127. maddesinde de yerel yönetimler düzenlenerek merkezi yönetim ağırlıklı, karma bir yönetim modeli tesis edilmiştir (Mecek ve Atmaca, 2020:2069). Bu kapsamda Türkiye'nin idari yapısı "*merkezden yönetim*" ve "*yerinden yönetim*" olmak üzere ikiye ayrılır. Hem merkezden yönetim ve hem de yerinden yönetim anlayışının birlikte uygulanması ile karma bir yönetim modeli (An. Md.123) tercih edilmiştir (Mecek, 2020: 297).

Merkezi yönetim kısaca "devlet" olarak ifade edilir. Merkezi yönetimin haricinde, milli bir topluluğun ortak gereksinimini gidermek amacıyla oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, özerk bir yönetim yapısını bünyesinde barındıran ve yerel örgütlenme modeli olarak ifade edilen yönetim tarzı yerel yönetim olarak adlandırılır. Bu özellikleriyle yerel yönetimler demokratik yönetim yapısının ana öğelerinden birisini oluşturmakta ve bilhassa yerel kamusal hizmetlerin sunumunda daha aktif görev yapmak amacıyla hemen hemen her toplumda örgütlenmiş kurumlar olarak bulunmaktadır (Çiçek, 2014: 54).

Yerel yönetimlerin Türkiye tarihinde uzun ve zengin bir geçmişinin bulunduğu söylenemez. Osmanlı Devletinde 19. yüzyılda yönetim anlamında bütünlüğü sağlamak ve idari birliği korumak amacıyla yerel yönetimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Fakat söz konusu yerel yönetim yapılarının tam anlamıyla özerkliğinden söz etmek güçtür (Koçar Uzan ve Taş, 2022: 318).

Tanzimat fermanı ilan edilinceye dek yaşanan Türk tarihinde modern manada bir yerel yönetim geleneğinin olduğunu belirtmek mümkün değildir. 20. yüzyılın başlaması ile ülkemizde modern anlamda yerel yönetimlerin kurulduğu görülmektedir. Batı'daki ortaya çıkış tarihi baz alındığında ülkemizdeki yerel yönetimlerin kurulması henüz yeni sayılabilecek düzeydedir. Farklı tarihsel gerçeklikler ve toplumsal yapılar bu duruma sebebiyet vermektedir. Fakat Tanzimat Reformları ve

ülkenin içine girdiği batılılaşma hareketlerinin neticesinde birçok yeni yasa ve yönetsel düzenlemelerin yapılmaya başlandığı bilinmektedir (Tortop vd., 2006: 36).

Türkiye’de yerel halkın ortak gereksinimlerini (mahalli müşterek) gidermek amacıyla inşa edilen yerel yönetimler; belediyeler, il özel idareleri ve köy idareleri olmak üzere üç yerel yönetim biriminden oluşmaktadır (Öner, 1997: 211; Mecek ve Atmaca, 2020: 2071).

1.1. Belediye Yönetimi

Vatandaşlar tarafından en çok bilinen yerel yönetim birimi olan belediyelerin (Bayrakçı, 2018: 305) tarihsel geçmişi 1800’lü yıllara (Osmanlı Devleti’ne) dayanmaktadır. Belediyeler son hali ile 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununda düzenlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanununda belediye (md.3/a), "belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi", olarak tanımlanmıştır (Mecek ve Atmaca, 2020: 2075).

“Belde sakinlerinin ortak gereksinimlerini gidermek amacıyla inşa edilen ve karar organının seçmenler tarafından seçilmesiyle oluşturulan, idari ve ekonomik özerkliği bulunan belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanından oluşan kamu tüzel kişilikler” belediye olarak ifade edilmektedir (Türkoğlu, 2009: 76).

Belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı belediye tüzel kişiliğinin üç üyesidir. Karar ve müzakere organı olarak belediye meclisi ve belediye encümeni; yürütme organı olarak da belediye başkanı görev yapmaktadır. Belediye üyelerinin seçimle işbaşına getirilmesi konusu 1982 Anayasası ile anayasal güvence altına alınmıştır (Gözübüyük, 1967: 39).

Belediyelerin sundukları hizmetlerde, sorumluluklar, yetki ve vazifelerde ülkeden ülkeye değişiklikler gözlenmektedir. Zamanın ilerlemesiyle birlikte ihtiyaçlar artmakta, teknolojik ilerlemeler yeni sorumluluk alanları oluşturmakta, hizmet, vazife, yetki ve sorumluluklarda süreçle birlikte farklılaşmalar gerçekleşmektedir.

Son zamanlarda mevzuatta yapılan değişikliklerle birlikte belediyelerin görev ve yetki alanını genişletmekle beraber, vatandaşlara sunulan hizmetin içeriğinde de birtakım değişiklikler gerçekleşmiştir (Güler, 2023: 156). Bu çerçevede belediyelerin sağlık, kültürel, bayındırlık, sosyal ve eğitim gibi alanlarda vazifeleri bulunmaktadır. Bu vazifeler gerek Belediye Kanunu’ndan gerekse diğer kanunlardan doğmaktadır. Belediyeler bu vazifelerini ve sorumluluklarını yerine getirirken önemli bir takım güç ve ayrıcalıklardan faydalanırlar. Bahsi geçen güç ve ayrıcalıklar Belediye Kanunu’nun 15. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre belediyeler yerel düzeyde ortak gereksinimleri gidermek maksadıyla her türlü etkinlik ve girişimde bulunabilir, belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapabilir, vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini gerçekleştirebilirler.

Belediyeler ortak gereksinimler için taşınmaz alabilir, satabilir ve kiralayabilir, yine aynı hedef doğrultusunda suların kullanımı amacıyla tesis inşa edebilirler. Belediyelerin yetkileri arasında otobüs terminali, toptancı ve perakendeci halleri, mezbaha, fuar alanı, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettiirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek de bulunmaktadır. Harçlar, vergi ve resim haricinde yer alan dava konusu anlaşmazlıkların uzlaşmayla sonuca kavuşturulması da belediyelerin yetkileri arasında yer almaktadır. Belediyeler ifade edilen hizmetlerin bir bölümünü ortak olma, hizmet satın alma, kiralama, ruhsat verme veya ayrıcalık gösterme yöntemleriyle sunabilirler. Belediyelerin kamu faydasına açık, kazanç sağlamayan taşınmazlarla, bunların kurulum ve kullanımlarıyla ilgili her türlü vergi, resim, harç, katılma ve katkı paylarından muaf tutulması kararı beldeye sunacakları kamu hizmetlerini faal ve verimli bir biçimde gerçekleştirebilmesi için alınmıştır (Türkoğlu, 2009: 92).

1.2. İl Özel İdareleri

Türkiye’de il düzeyinde mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması amacıyla kurulan yerel yönetim birimi “İl Özel İdareleri” olup; bu idarelerle ilgili hükümler 22.02.2005 tarihinde kabul edilen 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. İl özel idaresi adı geçen kanunda (md.3/a), "il halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi", olarak tanımlanmıştır (Mecek ve Atmaca, 2020: 2074).

“Belde sakinlerinin ortak özellik taşıyan gereksinimlerini gidermek amacıyla kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, il genel meclisi, il encümeni ve vali gibi organları bulunan, yönetsel ve finansal özerkliği bulunan kamu tüzel kişilikler” il özel idaresi olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde yönetsel olarak merkezci yönetim benimsendiğinden yerel yönetimler içerisinde bulunan il özel idareleri her zaman önemli bir yere sahip olmuştur (Bulut ve Yılmaz, 2014: 76).

İl özel idarelerinin kuruluş ve vazifelerini tertip eden 13 Mart 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati” geçici bir kanun niteliği taşısa da Cumhuriyet Dönemi’nde de uygulanmaya devam edilmiştir. Kanunun adında 1987 tarih ve 3360 sayılı kanunla değişikliğe gidilmiş ve adı “İl Özel İdare Kanunu” olarak değiştirilmiştir. 22.2.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ise, 4.3.2005 tarihli resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Türkoğlu, 2009: 131). Bu kanunda il özel idarelerin daha kapsamlı, bağımsız, güçlendirilmiş bir kurum haline gelmesi ilgili çeşitli düzenlemeler yer almıştır (Ökmen ve Parlak, 2013, 205-206). Çıkarılan bu kanunda bazı alanlarda reform sayılacak düzenlemeler de yer almıştır. Örneğin İl genel meclisi başkanlığı yapan valilerden bu yetkinin alınması, meclis başkanın kendi üyeleri tarafından seçilmesi, yürütme organı ile karar organı arasındaki yetki ve görev dağılımı gibi konuların açıklığa kavuşması gibi birçok alanda düzenlemelerin yapılması il özel idarelerin önemini ortaya çıkarmıştır (Bulut ve Yılmaz, 2014: 76).

Bahsi geçen bu kanuna göre, il özel idarelerinin genel karar organı olan il genel meclisi, karar ve yürütme organı olan il encümeni ile yürütme organı olan validen oluşmaktadır (Çoker,1987: 13). Yerel yönetimlerin daha da aktifleştirilmesi ve yetkilerin artırılması amacı ile 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı yasa ile birçok düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenleme ile On Dört ilin Büyükşehir olmasından dolayı bu illerdeki il özel idareleri kapatılmıştır (Yılmaz, 2018:66).

İl özel idaresinin yetki ve vazifeleri ile ilgili olarak 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda il özel idaresinin mesuliyet ve vazifeleri yöre halkının ortak özellik taşıyan gereksinimlerinin giderilmesi için belirtilmiş ve kanunun 6. maddesinde İl özel idarelerine verilmiş olan yetki ve vazifeler şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Sosyal hizmet ve yardımlar, bayındırlık ve iskân, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini; binalarının yapım, bakım ve onarımı, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, sanayi ve ticaret, yoksullara mikro kredi verilmesi, tarım, ilin çevre düzeni planı, sağlık, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi ile diğer gereksinimlerinin giderilmesine ilişkin görevleri il sınırları içinde yapmakla yetkili ve vazifelidir.
- b) Çevre, kültür, gençlik ve spor, imar, su, yol, turizm, acil yardım ve kurtarma, kanalizasyon, katı atık, ağaçlandırma, orman köylerinin desteklenmesi, park ve bahçe tesisine ilişkin görevleri belediye sınırları dışında yapmakla yetkili ve vazifelidir.

Ayrıca büyük şehirlerde büyükşehir belediyeleri, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile il çevre düzeni planı valinin koordinasyonu dahilinde gerçekleştirilmektedir (Tortop,1987: 4).

Devletin kamu görevlerini yerine getirmekte güçlük çektiği bir süreçte il özel yönetimlerine verilmiş olan vazifeler şu anki şartlarda bu yönetimlerin mali imkanlarını zorlamaktadır. İl özel idareleri örgütlenme, mali kaynak, ilişki, vazife, çalışan ve benzeri konularda çağdaş ve bağımsız bir yerel yönetim kuruluşu özelliği elde edememiştir (Kaya, 1992: 16). İl özel idarelerine taşınmaz ve taşınır malları kiralamak, satmak, almak, bağış kabul etmek, borç almak, kendilerine ait resim, vergi ve

harçların tahakkuk, tarh ve tahsilini yapmak gibi ayrıcalıklar ve yetkiler 5302 sayılı Kanunla verilmiştir. İl özel idaresinin kamu hizmetine ayrılan veya kamunun faydalanmasına açık, kazanç sağlamayan taşınmaz malları ile bunların kurulum ve kullanımları her türlü vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarından muaf tutulmaktadır (Türkoğlu, 2009: 138).

1.3. Köy Yönetimi

Tabiat koşullarından ve başka topluluklardan kaynaklanan tehlikelerden korunmak maksadıyla oluşturulan doğal yerleşim bölgesi köy olarak adlandırılmaktadır. Köy bölgelerinin oluşması insanların sosyal bir varlık olmasının ve birlikte yaşama isteğinin sonucudur (Aytaç, 2000: 19). Köy kanununa göre ise köy, nüfusu 2000 den aşağı olan yerleşim yerleridir. Farklı tanımları yapılabilsede köylerin ortak sorunu, arazi yapısı, büyük yerleşim merkezlerine uzaklığı gibi bir takım sebeplerle ortak ihtiyaçların görülmesinde karşılaşılan zorluklardır. Bu noktada en büyük görev şüphesiz kamu gücüne yani devlete düşmektedir (Uysal ve Mecek, 2015: 1171).

Köylerin birer kamu tüzel kişisi olduğu 1961 Anayasası'nın 116. ve 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde net bir biçimde ifade edilmiş ve köyler bir anayasal kuruluş haline getirilmiştir (Eroğlu, 1984: 180).

Köy tüzel kişiliğinde köy derneği ve ihtiyar meclisinin danışma ve karar organı olduğu muhtarın ise yürütme organı olduğu 18 Mart 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu'nda ifade edilmiştir (Türkoğlu, 2009: 148).

Cumhuriyetin daha ilk döneminde onaylanan köy yasasıyla yüzyıllarca kendi haline bırakılmış olan köylerin bayındır halini alabilmesi adına pek çok vazife verilmiştir (Aytaç, 2000: 58).

Köye ait işler; köylünün isteğine bırakılmış olan işler ve yapılması gerekli olan işler olarak Kanun'un 13. ve 14. maddelerinde iki başlık altında değerlendirilmektedir. İsteğe bağlı olan işlerde herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır ancak köylü zorunlu olan işleri görmediği takdirde yaptırım uygulanmaktadır. Fakat, köylünün isteğine bağlı olan işlerin köy derneğinin büyük bölümü tarafından mecburi olduğuna karar verilir ve o ile bağlı olan yerlerde valinin, ilçeye bağlı olan köylerde kaymakamın rızasını alırlarsa bahsi geçen iş tüm köylü adına mecburi bir iş olur. Bu işleri yerine getirmeyenlere yaptırım uygulanmaktadır. Köylünün yapma mecburiyetinde kaldığı işler Köy Kanunu'nun 13. maddesinde 37 öge halinde ifade edilmiştir. Köyde okul ve mescit inşa etmek, köye ait yolları yapmak ve onarmak, hastalıkları haber etmek, köy namına dükkân yaptırmak, köye korucu ve çoban tutmak, köyde evlerin etrafını ve köyün sokaklarını temiz tutmak gibi işler bu 37 madde içerisindeki işlerden bazılarıdır. Yapılması köylünün isteğine bırakılmış olan işler ise Köy Kanunu'nun 14. maddesinde 32 öge halinde belirtilmiştir. Köye elektrik getirmek, sağlık korucusu bulundurmak, köyde çamaşırlık, hamam, pazar ve çarşı yerleri yapmak, köyün içindeki yollara taş kaldırım döşemek gibi işler bu 32 madde içerisindeki işlerden bazılarıdır.

Köy yönetimlerinin sayıları yaklaşık olarak 35.000 kadardır. Bu yönetimlere çeşitli kanunlarla verilmiş olan 115 ayrı vazifenin çok büyük bir kısmı ne yazık ki ya yapılmamakta ya da eksik bir biçimde yapılmaktadır. Köylerin mali kaynak ve nüfus olarak çok küçük olması bu görevlerin yerine getirilememesinin en büyük sebeplerindendir. Bu yerinden yönetim kuruluşlarının elde ettiği kazançların günden güne düşmesi sebebiyle, köy halkının sosyal, iktisadi ve günlük yaşamı ile ilgili tüm teknik ve sosyal alt-yapı hizmetlerini büyük oranda il özel idareleri veya Bakanlıkların taşra teşkilatları üstlenmektedir. Köylerin bir yerel yönetim olmaktan çok, merkezin bir taşra teşkilat birimi haline gelmesi köy yönetimlerini düzenleyen kanun ve nizamnamelerde köylere verilen vazifelerden kaynaklanmaktadır (Türkoğlu, 2009: 150-151).

Türkiye'de 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı kanun ile köy muhtarlıkları sayısı azalmıştır. Daha açık bir ifade ile büyükşehir sınırları içerisinde yer alan köyler tüzel kişiliklerini kaybederek

mahallelere dönüştürülmüştür (Yılmaz ve Mecek, 2019: 783). Bu durum fiilen köy, ancak hukuken mahalle kabul edilen bu idari yapıların yönetim formunda dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur.

2. Kalkınma Planları

Kalkınma planları iktisat politikasının amaçları ve bu amaçlara varmak maksadıyla araç, yetki ve görevleri belirlemek adına yapılan kamu için mecburi, özel sektör için ise teşvik edici ögeler barındıran, mecliste onay almış kanunlar değerindedir. Orta vadeli planlar olarak gösterilmesi beş yıllık kalkınma planları sürelerinden kaynaklanmaktadır (Dinçer ve Çetin, 2015: 171).

Beş yıllık kalkınma planları süreci 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ve 1961 Anayasası ile beraber başlamıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ilk olarak 1963 senesinde yürürlüğe girmiştir. Özel sektör için teşvik edici, kamu sektörü için ise emredici nitelikte olması planların en çok önem teşkil eden özelliğidir (Ünlüönen, 2007: 240).

2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Bilhassa yerel yönetimlerin mevcut durumları tespit edilmiş, bu çerçevede fenni yetersizliklerin belediyelerin hizmetlerini nitelik ve nicelik bakımından verimsiz kıldığı, mevcut 1004 belediyeden 554'ünün nüfusunun 3.000'den fazla olduğu, belediye kaynaklarının oldukça sınırlı olduğu, birçok belediyenin temizlik işleri mevduat ve harcamalarının bulunmadığı ve köylerin %53'ünün ve belediyelerin %55'inin içme suyundan mahrum veya gereken düzeyde içme suyu bulamayacak halde bulunduğu I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) ifade edilmiştir. Diğer taraftan "Büyükşehir Bölgeleri" başlığı altında ana kentsel bölgelerde görülen problemlerin çözümüne dair nüfus yoğunluğunu ve ekonomik faaliyetleri düzenli bir biçimde bölüştürmek maksadıyla anakent bölgelerin çevresinde "yeni çekim ve büyüme merkezleri" inşa edilmesi tavsiye edilmiştir. Bu duruma dair yönetsel veya örgütsel organizasyon tavsiyesinde bulunulmamıştır. Türkiye'de kentleşme ve kentleşmenin ortaya çıkardığı problemlere dair çözümlerin arayışının yapıldığı bu dönem 1960-1970 arası süreci kapsamaktadır. Ayrıca bu dönemde ana kentsel problem sadece bir planlama problemi olarak değerlendirilmiştir (Özaslan ve Alici, 2014: 320).

Global anlamda turizm endüstrisinin değeri planlı dönemin başlangıcından sonra onaylanmıştır. Doğal ve kültürel kaynakların turizmin değerlerinden faydalanmak ve turistleri ülkemize çekebilmek için kârlı olacağından bahsedilmiştir. Ödemeler dengesi açığının giderilmesinde turizmin sağlayabileceği destek ve potansiyel kaynaklar planda ifade edilen bir diğer konudur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda fiziki konaklama mevduatlarının yanında tanıtım etkinliklerine, alışveriş ve diğer hizmet mevduatlarının önemine bu potansiyelden faydalanabilmek için değinilmiştir. Fakat planda sınırlı kaynaklara da yer verilmiştir. Yatırım önceliğinin dağılık, genel bir yatırım tarzından çok, turistik potansiyel niteliği fazla olan, kısa zamanda olumlu neticeler alınabilecek yörelere verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Dinçer ve Çetin, 2015: 175).

Birinci beş yıllık kalkınma planı aşağıda belirtilen önlemleri içermektedir:

- Belediye hizmetlerinin daha etkili şekilde yürütülmesi için kalifiyeli elamanlardan ekipmanlar oluşturulup bu ekipmanları yetiştirilmesi için hizmet içi eğitimlerinin verilmesi,
- İl özel idarelerinin yol çalışmalarına destek vermesi,
- Belediyelerin ödeneklerinin kısıtlı olmasından dolayı işletmelerin artırılması için halkın girişimcilik faaliyetlerine teşvik edilmesi,
- Ülkemizde mevcut yeraltı kaynaklarından değerlendirilmesi konusunda geniş kapsamlı çalışmaların yapılması,
- Ulaşım yolları gelişmesi için çalışmaların yapılması,
- Kambiyo ve gümrük işlemlerinde süreçlerin kolaylaştırılması,
- Halkın kamu kuruluşları ile olan ilişkilerinin geliştirilmesi,

- Kamu hizmetlerinden halkın yararlanması fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Devlet yönetimindeki sağlık kuruluşlarının tek elden yürütülmesi,
- Kurulması gerekli olan yerlerde sağlık kuruluşların kurulması
- Belediyelerin denetiminde güvenilir alanlarda konut oluşturulması ve bunun için gerekli kredi kolaylıkların sağlanması,
- Yeni mevduatlar için bina vergisi özgürlüğünün getirilmesi,
- Konut politikalarının oluşturulması için konut yasasının çıkarılarak denetim sistemlerinin oluşturulması,
- Gecekondu şeklinde yapılara izin verilmemesi, kendi evlerini yapanlara uygun kredi, arsa gibi imkanlar tanınmalı,
- Yapılarda lüks olan yapılara izin verilmemesi,
- Elektrik, su gibi tesisatları olmayan yerlere ulaştırılmasının sağlanması,
- İnşaat sektörünün geliştirilmesi ve bunun için teknik eğitimlerin artırılması,
- Küçük sanayi işletmelerine işletmelerine uygun arsaların tahsisi ve daha uygun kredi imkânlarının sağlanması,
- Tarımcılık, hayvancılık gibi sektörlerin geliştirilmesi (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014a).

2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Şehirlerden doğrudan doğruya mesul olan kuruluşların belediyelerin olduğu II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) ifade edilmiştir. Bu çerçevede belediyelerin asıl kazançlarının artırılması adına Belediye Gelirleri Kanunu'nun değiştirilmesine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. "Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme" başlığı altında nüfusun ve iktisadi faaliyetlerin daha dengeli paylaşımını sağlamak amacıyla gelişme merkezleri stratejilerinin benimseneceği belirtilmiştir. İmar ve İskân Bakanlığı bu süreçte gelişme merkezlerini tanımlamaya gayret etmiştir. Bunun yanında ana kentsel yönetim teşkilatlanmasına dair herhangi bir tavsiye gündeme gelmemiştir; yalnızca anakentlere has bir belediye yapısına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu yapının adı "Metropolitan İdare" olarak oluşturulmuştur. Köylü kesimde köy grup merkezlerinin teşvik edilerek, mevduatların bu merkezlere yönlendirilmesi; altyapının tamamlanmasıyla özel sektör mevduatlarının da bu yörelere çekilmesi II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda planlanmıştır. Kentsel yerleşmeyi düzenleyici planların oluşturulması gerektiği planda belirtilen bir başka konudur (Özaslan ve Alıcı, 2014: 320).

Turizmin ekonomik yararlarının yanı sıra toplumsal ve kültürel anlamda yarattığı pozitif etkiler de İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ifade edilmiştir. Bilhassa turizmin toplumsal etkilerinden daha çok yararlanabilmek adına iç turizm hareketlerinin geliştirilmesi konusuna ağırlık verilmiştir. Bu plan döneminin gayeleri içinde turist sayısının ve turizm kazancının artırılması, turist başına düşen ortalama harcamanın yükseltilmesi bulunmaktadır. Bunun yanında turizm gelişimine uygun alt bölgelerde mevduatla ağırlık verilmesi, kredilerle desteklenmesi, mali ve hukuki tedbirlerle turizm mevduatlarının teşviki bilhassa kitle turizmine yönelik altyapı ve üstyapı mevduatlarının benimsetilmesi amaçlanmıştır. Bu dönemin hedefleri arasında turizm sektöründe tekrardan yapılanma, uluslararası alanda çekişme olanağı sağlayacak fiyat politikalarının belirlenmesi, örnek olması ve özel sektörün teşviki açısından kamu mevduatlarının gerçekleştirilmesi de bulunmaktadır. Bu gayeyle tesis mevduatlarını özel sektör üstlenmeli, altyapı mevduatlarını ise kamu sektörü üstlenmelidir. Plan döneminin ana gayesi ise bilhassa ilgili kamu kuruluşları arasında koordinasyonun oluşmasıdır (Dinçer ve Çetin, 2015: 177).

İfade edilen emellere varmak için İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda alınan önlemler aşağıdaki gibidir:

- Gelişmişlik düzeyine göre geri kalmış bölgelerin kalkınmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Daha yüksek teknoloji ile iş kollarının kurulması için devletin özel sektöre öncülük yapması,
- Çevre ve gıda sağlığına gereken önemin verilmesi,
- Nüfus artış hızının bu dönemde fazla olması mevcut tasarruf miktarını artıracığı için bu konuda halkı bilinçlendirme faaliyetlerin yapılması,
- Ülkemize yapılması gereken yatırımların Kamu iktisadi Kuruluşlar aracılığı ile yapılması,
- Tarım sektöründe çiftçilerin eğitimi, bilgilendirilmesi gibi faaliyetlerin yapılması,
- Yerel kaynakların çıkarılması ilgili çalışan şirketlere hukuki teminatların verilmesi,
- Madenciligi destekleyecek çalışmaların yapılması,
- Kadastro ilgili hukuki düzenlemeler yapılması, imarların düzenlemesi ilgili kurulların kurulması,
- Turizm ile ulaştırma arasındaki ilişkilerin daha iyi incelenmesi ve planlamanın hayata geçirilmesi (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014b).

2.3.Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Köy, belediye ve il özel idarelerinin kaynak kıtlığından ötürü, yasalarla belirlenmiş vazifelerini yapılması gerektiği ölçüde yapmadıkları III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) ifade edilmiştir. Plana göre yerel idareler mahalli sakinlerinin gereksinimlerini giderememektir. Bu durumun sebebi ise hem kaynaklarının kıt olması hem de kaynakların yerinde ve önceliklere göre kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. İster kaynak problemi isterse yerel idare ölçeklerinin günün koşullarına uydurulmamış olması sebebiyle yetersiz yerel idare ögelerinin oluşması, merkezden yapılan aktarım gereksinimini artırmakta ve yapılan aktarmalar da her zaman iyi değerlendirilememektedir. Mahalli hizmetlerin gereken düzeyde sunulamaması merkezi idare ile yerel idareler arasındaki vazife çizelgelerinin kesinleştirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Belediyelerin çevre sağlığı hizmetlerini yapması için gereken önlemlerin alınması, güçsüz belediyelere yardım edilmesi ve yapamadıkları hizmetlerin merkezi idarece gerçekleştirilmesi onaylanmıştır (Özaslan ve Alıcı, 2014: 320-321).

İç turizmi, dış turizmi ve sosyal turizmi geliştirmek, tanıtmak, organizasyon ve denetim etkinliklerini kitle turizminin temellerine göre yürütmek Üçüncü Kalkınma Planı'ı içerisinde ana gaye olarak seçilmiştir. Bu amaçlara varmak için, turizm mevduat ve işletmeciliğinde dış ev iç turizm talebine uygun biçimde özel sektöre yoğunluk gösterilecektir. Turizmin ciddi ilerleme gösterdiği alanlarda fiziksel planlama çalışmalarının düzenlenmesi tesis alt yapısı ve arazi kullanımı ilişkilerini düzenlemek, konaklama ve eğlence tesislerinin düzensiz bir biçimde gelişmesini önlemek amacıyla yapılacaktır. Bunun yanında sahillerin, doğal ve ulusal park niteliğindeki bölgelerin milletin faydası için kullanılması ve korunmasını düzenleyecek mevzuat hazırlanacak bu sayede sosyal turizmin gelişmesi için ortam hazırlanmış olacaktır (Kozak vd. 2000: 117).

İfade edilen amaçlara varmak adına Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda alınan önlemler aşağıdaki gibidir:

- İnsanların yaşam düzeylerinin yükseltilmesi, gelir dağılımının daha dengeli olmasının sağlanması,
- Ekonomi anlamda dışarıya bağımlılığının azaltılması,

- Mevduatların plansız gelişimine tedbir alma amaçlı ve altyapı mevduatlarının buna göre planlanması için fiziki planların hazırlanması, bu alanda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile İmar ve İskân Bakanlığı'nın birlikte işleri yürütmesi,
- Bölgesel olarak hayvancılık uğraşılan alanlarda hayvancılığın gelişmesi için gerekli tesislerin yapılması ve desteğin sağlanması,
- Vergile sistemlerin daha açık olması için gerekli birimlerin oluşturulması, vergi türü olarak katma değer vergisine geçilmesi,
- Mahalli idareler, mahalli ihtiyaçların belirlenmesi için gerekli çalışmalar yapması,
- Konaklama tesislerinde resmi eğitim almış çalışanların istihdamının sağlanması, turizm eğitiminde uygulamalı eğitime önem verilmesi, çalışanların yıl boyu istihdamının sağlanması (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014c).

1978 Programı: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1978 yılına yetişmediği için hazırlanmış, geçerlilik süresi bir sene olan programdır. Pazarlama ve bilgilendirme hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması, turizm sektörü ana politikasının oluşturulması, tanıtma, kıyı yasasının çıkarılması, faal bir tanıtım kampanyasının oluşturulması, organize turizm bölgelerinin oluşturulması bu programın ana gayeleri arasındadır (Dinçer ve Çetin, 2015: 178).

2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

1930'ların belediye modelinin il yönetimini ve kentlerde yönetim çerçevesini belirleyen küçük üretici ilişkilerinden hareket eden sanayileşme-kentleşme sürecinin gerisinde kalan ve yerel yönetimlerin merkezi yönetim karşısında güçsüzlüklere sebep olduğu bu kalkınma planında ifade edilmiştir. Metropolen bölgelere has bir yönetim tarzı ve altyapı düzenlemesine gerek duyulduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında kaynak yaratıcı, tüketiciyi koruyan ve şehrin oluşumunda söz sahibi aktif bir yönetim idaresi bulunan belediye yapısına erişilemediğine değinilmiştir. Ayrıca belediyelerin ekonomik anlamda merkeze bağımlılıklarının ve gereken düzeyde öz kaynaktan mahrum bırakılmalarının ekonomik anlamda özerkliklerinin önünde ciddi bir mâni olduğu savunulmuştur.

Belediyelerin kararları, hareketleri ve faaliyetleri ile organları ve çalışanları üzerindeki vesayet yetkisinin başlıca darboğazlar olma özelliğini korumaya devam ettiği ve bayındırlık planı hazırlama vetiresinde yine merkezi idarenin vesayetinin söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Böylece bahsi geçen planda belirtilen konular kapsamında belediye yönetim düzeninin farklılaştırılması ve bu yapıların merkezi idare karşısında kuvvetlendirilmesinin gerekliliği konusunun dinamiklerine ağırlık verilmiştir. "Metropole has bir yönetim düzeninin" oluşturulması kentleşmenin hızla artmasına bağlı olarak bayındırlık hususunda ortaya çıkan problemlerin çözülmesi ve kentsel alanların planlı bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayacaktır (Özaslan ve Alıcı, 2014: 324).

Kitle turizmin gelişiminin önemi diğer planlarda olduğu gibi bu planda da ifade edilmiştir. Turistlerden elde edilen kazancın artırılması, gümrük ve vize işlemlerinin daha rahat gerçekleşmesi, dış mevduatların benimsetilmesi, yabancı işgücü çalıştırmanın basitleştirilmesi de planın gayelerindedir (Kılıçoğlu, 2018: 29).

Dördüncü Kalkınma Planı'nın ana amacı kitle ve grup turizminin ihtiyaçlarını giderecek tesislerin inşa edilmesi ve turizmde öncelik verilen yörelerde konaklama tesisleri mevduatlarına ağırlık verilmesi olarak belirlenmiştir.

İfade edilen emellere varmak adına Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen ilkeler ve politikalar aşağıdaki gibidir:

- Bölgesel gelir farklılıkların, kişiler arasındaki eşitsizliklerin düzeltilmesi,
- İşsizlik oranının azaltılmaya çalışılması,
- Anayasal olarak verilen hakların tam olarak kullanılmasının sağlanması,

- Sağlık hizmetlerine herkesin ulaşacağı şekilde yayılmasının sağlanması,
- Üretimin, tasarrufun özendirilmesi, özel girişimciliğin desteklenmesi gibi çalışmaların yapılması,
- Kırsal alanda ormancılık, hayvancılık ve tarım gibi faaliyet alanlarının gelişimi ve teşvikinin yapılması,
- Dış ülkelerin teknolojisinden, kredilerinden faydalanacak,
- Kırsal kesimde köylülerin kooperatifleşme gibi sosyal örgütlenmeleri desteklenip ortak girişimlere yönlendirilmeleri sağlanmalı,
- Kentlerin sağlıklı ve planlı şekilde düzenlenmesi,
- İnsan sağlığına zarar verebilecek sanayi işletmelerin daha güvenli alanlarda tesisinin kurulmasının sağlanması,
- Belirli aralıklarla karayollarını kullanan gezginciler için ana yollar üzerinde servis alanlarının oluşturulması,
- Yerel yönetimlerin gelirleri, sorumlulukları ve yetkilerinin artırılması,
- Giriş kapılarında yapılan gümrük ve vize işlerinin basitleştirilmesi,
- Toplumun değişik kısımlarından kalkınma planları ile ilgili görüş alma,
- Koordinasyonlu bir çalışma ile turizm istatistiklerinin etkin bir biçimde elde edilmesi ve incelenmesinin yapılması (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014d).

2.5.Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Bu planda büyükşehirlere yönelen göçü engelleyecek stratejiler önemle vurgulanmış olsa da 1984 yılı ile faaliyet alanı bulan Büyükşehir Belediye Yönetimi Sistemi kalkınma planında hiç yer bulamamıştır. Sağlıktan sanayiye kadar geniş bir alanı kapsayan pek çok kural ve strateji, büyükşehirlerin gelişmesi ve nüfus bakımından büyümesi karşısında diğer illerin de büyüebilmesi için belirlenmiştir. Planın hüküm sürdüğü zaman diliminde bu amaçların yerine getirilmesi ana gaye olmuştur.

Yeni büyükşehirlerin kurulması konusunda herhangi bir amaç barındırmayan Planın faaliyet süresi içerisinde, 1984'te kurulan üç büyükşehir belediyesi olan İzmir, İstanbul ve Ankara'ya ek olarak 1986 yılında Adana, 1987 yılında Gaziantep, Bursa ve Konya ve 1988 yılında da Kayseri belediyeleri büyükşehir belediyesi kapsamına dahil olmuştur. 1988 yılında Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı'nın bazı ögeleri kabul edilmiş ve yerel yönetimlere dair düzenleme yapma gereksiniminin halen devam ettiği belirtilmiştir (Özaslan ve Alıcı, 2014: 325-326).

İlk defa kıyı turizminin haricinde sınırlı da olsa alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ifade edilmiştir. Bu plan turizm fiziki planlarına toplumsal katılımın dâhil edilmesine ve turizmin gelişimi ile doğanın dengesinin bütünleştirilmesine sınırlı da olsa değinilmiş ilk plan özelliğini taşımaktadır. “Bunun yanında, kamunun yatırım yerine kaynakları özel sektöre kredi sağlayarak kullanması, yatırımlarda özel sektöre ağırlık verilmesinin gerektiği, turizm taktiklerinin bütünleştirilmesi, ürün geliştirme yanında pazar yaratma taktiğinin de özendirilmesi konuları da ifade edilmiştir” (Dinçer ve Çetin, 2015: 182).

Sıralanan amaçlara varmak adına Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen ilkeler ve politikalar aşağıdaki gibidir:

- Dışarı fazla göç veren yerlerde iş kolu faaliyetlerinin artırılması için gerekli desteklerin verilmesi,
- Ekonomik açıdan gelişmeye açık bölgelerde kaynakların etkili kullanılmasına yönelik destek sağlanması,

- Sosyal hizmet ve alt yapı alanlarında faaliyet gösteren esnafa vergilendirmede belirli kolaylıkların sağlanması,
- Şehirlerin büyüme hızına uygun şekilde alt yapı, ulaşım, konut faaliyetler bir düzende yapılması sağlanması,
- Halka yapılacak hizmetlerde bürokratik işlemlerin azaltılması,
- Özel sağlık hizmetlerinin açılmasının teşvik edilmesi,
- Kırsal kalkınma projeleri ile köylünün gelirinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- İmar planlarının modern Şehirciliğe uygun şekilde belirli bir disiplinde yapılması,
- Turizme hizmet etmeleri amacıyla kültürel ve tarihi yapıların yenilenme çalışmalarının yapılması (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014e).

2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

TBMM Genel Kurulu'nun 22.6.1989 tarihli 107. birleşiminde 30.10.1984 tarihli 3067 sayılı Kanun uyarınca VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı kabul görmüştür. Mahalli idareler Plan'da bulunan "Bölgesel ve Yöresel Gelişme" başlığı altında yer edinmiştir. Kalkınma Planı'nın amaç ve siyasetinin büyükşehir belediyeleri dahilinde değil, yerel yönetimler ve belediyeler adı altında belirlendiği ve bazı konuların doğrudan büyükşehir belediyesiyle alakalı olmasına rağmen genel bir şekilde ifade edildiği bilinmektedir.

Kural ve strateji olarak da bir önceki kalkınma planı ile benzer bir şekilde hizmetlerin yerelde yerine getirilmesi ve bu sebeple merkezi idare ile yerel yönetimler arasında vazife, güç ve kaynak dağılımının sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Özaslan ve Alıcı, 2014: 327).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hedefleri arasında alternatif turizm çeşitlerinin dağılımı ve yaygınlaşması maksadıyla ihtiyaç duyulan benimsetilmelerin yapılması, turizm altyapı ve üstyapı özelliklerinin iyileştirilmesi, turizmin çeşitlerinin artırılması, aile pansiyonculuğunun ve toplumsal turizmin benimsetilmesi, fiziksel altyapının güçlendirilerek tarihsel alanların korunmasına önem verilmesi, seyahat acentelerinin teşvik edilmesi, turizm mevsimini uzatmayı amaçlayan fikirlerin geliştirilmesi, eğitilmiş nitelikli personel eksikliğinin giderilmesi bulunmaktadır (Kozak vd. 2000: 122).

Sıralanan gayelere varabilmek adına Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen ilkeler ve politikalar aşağıda belirtilmiştir:

- Kalkınmada öncelik yerlerde yatırımın artırılması için özel sektörün teşvikinin edilmesi,
- Sınır ticaretinin gelişimini geliştirilmesi,
- Yerinde yönetim anlayışına önem vererek, mahalli idarelerin teşkilat yapılarının yeniden düzenlenmesi,
- Köy idarelerinin, küçük köylerin güçlendirilmesi ve ilçe özel idarelerin kurulması,
- Kırsal kesimde yaşayan insanların eğitim, ulaşım, alt yapı gibi sorunlarının giderilmesi,
- Belediyelerin uzun süreli yatırım faaliyetlerinin kalkınma planlarına uygun şekilde yapmalarının sağlanması,
- Ülke enerji ihtiyacının öncelikle yurt içinden karşılanmadığı zamanda yurt dışından sağlanması,
- Pansiyonlar, aile işletmeleri, butik oteller gibi küçük işletmelerin benimsetilmesi ile turistik tesis işletmeciliğinin gelişmesine uygun ortam hazırlanması,

- Ülke insanların elverişli koşullarda turizm etkinliklerine dâhil olmalarının sağlanması (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014f).

2.7.Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

24.03.1998 tarihinde “Merkezi İdare ile Yerel İdareler Arasında Vazife Dağılımı ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Yasalarda Yerel İdareler ile Alakalı Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı” Kalkınma Planı döneminde TBMM’ye sunulmuştur. Tasarıda; büyükşehir belediyelerinin boyutları bölgesel boyuta yükseltilmiştir ve yerel yönetimlerin işlemlerinin basitleştirilmesi, yerel yönetimlere önemli oranda kaynak transferi ile yönetimde açıklık ve demokratik katılım, vesayet denetiminin azaltılması, piyasa şartlarında hizmet görmeleri ve özelleştirme faaliyetleri, yerel özelliği bulunan hizmetlerin yerel yönetimlere devri konularına değinilmiştir. Merkezi yönetim, il özel idaresi, belediye ve il genel yönetimi ile köy idareleri arasındaki iş bölümünün açık yasal düzenlemelerle değil, idarenin çıkaracağı protokollerle gerçekleştirilmesi, belediyelerin en az 5.000 nüfuslu olması konusuna ayrıca değinilmiştir fakat tasarı yasa haline gelememiştir.

Yerel hizmetlerin önemli oranda merkezi idare tarafından verilmesi, halkın gereksinim ve önceliklerinin tayin edilememesi problemine sebebiyet vermekte ve bu durum icraatta verimliliği ve canlılığı negatif yönde etkilemektedir. Mesuliyet tespiti merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki vazife ayrımının açıkça belirtilmediği zamanlarda güçleşmiştir. Bu sebepten ötürü bilhassa VI. ve VII. Kalkınma Planlarında hizmetlerin daha hızlı ve aktif sunulması adına vazife ayrımının yapılmasını gerekli kılmıştır (Özaslan ve Alıcı, 2014: 330-331).

Alternatif turizm imkânlarının fazlaştırılmasının öncelikli olduğu Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda reklam ve pazarlama çalışmaları da ifade edilmiştir. Bu amaçla planda, pazarlama, turizmin coğrafi ve mevsimlik süresinin dağılımının iyileştirilmesi, reklam ve tanıtma çalışmalarının benimsenmesi, kültürel ve doğal güzelliklerin devamlı biçimde kullanımı ve korunması gibi kurallar bulunmaktadır. Temelde Türkiye turizminde yatak kapasitesinin fazlaştırılmasını amaçlayan politikaların artık bittiğini gösteren Yedinci Plan stratejileri bu niteliği bakımından büyük önem teşkil etmektedir. Yüksek oranda Türkiye’de turizm politikalarına yön veren anlayış artık turizmin diğer problemlerine de el atmayı da amaçlamıştır (Kozak vd., 2000: 123).

İfade edilen gayelere varmak adına Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda belirlenen ilkeler ve politikalar aşağıda belirtilmiştir:

- Kentlerde alt yapı ve konut konuları, arsa temini, alt yapının geliştirilmesi gibi konular bir bütün olarak ele alınacak.
- Fiziki planların amaçlarına yönelik olarak uygulamada işlevsel ve verimli biçimde değerlendirilmesine önem verilecektir.
- Konut teknolojisindeki gelişmeler takip edilerek yeni teknolojiye uygun konutlar yaygınlaştırılacak.
- İl özel idare kanunda değişiklikler yapılarak İl özel idareleri daha da güçlendirilmelidir.
- Belediye kanununda değişiklikler yapılarak yerel yönetim çerçevesinde yetki ve görevlerinin artırılması
- Canlı, teknik ve devamlılığı olan turizm gelişimi sağlayabilmek için Turizm Sektörü Ana Planı (TUSAP) oluşturulacak ve hayata geçirilecektir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014g).

2.8.Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Planda bölgesel gelişmeye dair yerel yönetimlerin görevi bilhassa değinilen konulardandır. Yerel idarelerin eşgüdümüyle, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin de dahil edilmesiyle, gelişmemiş yörelerde kazanç sağlayıcı ve faaliyete dair küçük ölçekli yöresel projelerin hazırlanmasına ve etkinliklerin artırılmasına ehemmiyet verilmiştir. “Kırsal alt yapı hizmetlerinin

verildiği alanların genişletilmesi ve etkinliğinin artırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimlerle eşgüdüm içerisinde hareket etmelidir” ve “öncelikli yörelerdeki turizm, üretim, tarım, endüstri ve diğer kamu hizmetleri ile alakalı projelere katkı sağlamak adına il özel idareleri ve belediyelerin atılacağı projelerin yardımına devam edilmelidir” bildirisi yapılmıştır.

Yerel yönetimlerin kalkınma hususundaki güç ve mesuliyetleri mezkûr plan döneminde hükümlülüğü başlayan İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu ve Mahalli İdare Birlikleri Kanunları ile artırılmıştır. Bu durum öncelikle az gelişmiş bölgelerdeki yerel yönetimler olmak üzere tüm yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması ve kaynaklarının artırılması gereksinimini daha da mühim hale getirmiştir. Kalkınma tutumları ve yerel kurumsal yapıdaki farklılaşmalarla aynı doğrultuda olarak mekânsal planlama dâhil olmak üzere, planlama tutumları ve sistemlerinin, bu alandaki güç uyumsuzluğunu da bitirecek biçimde tekrardan değerlendirme gereksinimini doğurmuştur. Planlama basamaklarına dair, planların birbirleri arasında ilişkilerinin oluşturulmasının, plan hazırlama ve faaliyete geçirme metotları, denetim kuralları gibi hususlarda merkezi ve yerel kuruluşlar arasındaki güç ve mesuliyetlerin netlik kazanmasının ve eşgüdümün sağlanmasının mecburi olduğu ifade edilmiştir (Özaslan ve Alıcı, 2014: 333-337).

Milli ve doğal parkların turizm için hizmet vermesi, turizm sektörünün yapısal gücünün arttırılması, tarihi mekânlar ile sit alanlarının ve fiziksel çevrenin korunması, turizm eğitimi ve hizmet standartlarının niteliğinin geliştirilmesi, yerel halkın turizme yönelik kararlarda söz sahibinin olması gibi ifadeler Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının gayeleri arasında bulunmaktadır. Turizm ve Kültür Bakanlıklarının birleştirilmesi tedbirlerin alınmasının gerektiği, spor faaliyetlerine ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da turizm yatırımlarına ağırlık verilmesi gibi kararlar İkinci Turizm Şurası’nın Sekizinci kalkınma planı dönemi dâhilinde toplanması ile alınmıştır (Kılıçoğlu, 2018: 33).

Sıralanan gayelere varmak adına Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda belirlenen ilkeler ve politikalar şu şekildedir:

- Kriz dönemlerinden olabildiğince hafif etkilerle atlatılması için ihtiyaç duyulan tedbirlerin sağlanması, turizm endüstrisinin mukavemetinin arttırılması, Avrupa Birliği tek pazar uygulamasının sebep olacağı negatifliklerden etkilenmemek adına pazar çeşitlendirmesinin sağlanması,
- Bu dönemde kentleşme sayısının artması birlikte kültürel yozlaşma gibi kavramların ortaya çıkmasına karşın kent kültürü oluşturulmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- Kültürel, doğal ve toplumsal çevrenin dengesini bozmayacak biçimde bütün mevduatların devamlılık özelliği olan ilkeler kapsamında gerçekleştirilmesi,
- Kentin altyapısı geliştirilerek kentin kendi has kültür dokularının korunması,
- Gecekondu ve kaçak yapıların yapılmasını engelleyecek çalışmaların yapılması,
- Kooperatif mali ve teknik yönden desteklenerek kırsal kesimin ekonomik olarak güçlenmesi sağlanacak.
- Kentin planlı gelişimine uygun kent içi ulaşım ağlarının kurulması,
- Alternatif turizm türlerinin benimsetilmesine devam edilerek turizm talebinde coğrafi dağılımın sağlanması ve mevsimsellik etkilerinden olabildiğince yara almadan kurtulmanın sağlanması (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014h).

2.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Yerel yönetimleri ön plana çıkararak “uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması esastır” ilkesinin esas alındığı IX. Kalkınma Planında yerel özellikli kültürel hizmetlerin yerele aktarılması, globalleşmenin yerel ve bölgesel kalkınma için yeni şartlar ve olanaklar ortaya çıkardığı ve bunlardan aktif bir biçimde yararlanılması gerektiği ifade edilmiştir. Yoğun göç, çarpık kentleşme ve terör

neticesiyle oluşan problemlerin çözümünde yerel yönetimlerin de kapasitelerinin artırılması büyük önem teşkil etmektedir. Yerel yönetimlerde iyi yönetim formlarına yardım edilmesinin ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

Yerel düzeyde kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gayesiyle başta yerel yönetimler olmak üzere yerel yönetimlerin verdikleri hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartları belirlenmesi, standartlara uygunluk denetiminin merkezi idare tarafından yapılması ve yerel kuruluşların yeterli sayı ve özellikle teknik çalışana ve bilgiye sahip olmaları için katkı sağlanması gibi durumlar ön görülmüştür (Özaslan ve Alıcı, 2014: 338-339).

Turizmin çeşidinin artırılması, kapasite artırımı yerine mevcut kapasitenin kullanımı ve doluluk oranlarının artırılması, yüksek katma değerli hizmetlerin sağlanması, her turistten elde edilen kazancın artırılması niteliğinin artırılması ve devamlılık niteliği olan turizm gibi politikalar Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ifade edilmiştir. Bununla birlikte dünya turizminden alınan payın artırılması, turizmin bölgeler arası gelir dağılım problemini çözmek gibi gayeler de bu plan dâhilinde yer almaktadır (Dinçer ve Çetin, 2015: 186).

Bu süreçte alınması planlanan tedbirler aşağıda belirtilmiştir:

- Katma değeri fazla olan hizmetlerin verilmesi,
- Eğitim, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Şehir altyapısının iyileştirilmesi,
- Kültürün ve çevrenin korunmasına gereken önemin verilmesi,
- Turizmde sunulan hizmetlerin fiyatlarının ve niteliğinin artırılması,
- Yatırıma teşvik için gerekli imkânların sağlanması ve finansman imkânlarının sağlanması,
- Yerel yönetim ve birliklerinin, il özel idarelerinin mali, teknik ve kurumsal kapasiteleri artırılabilecek.
- Turizm ürün türlerinin fazlaştırılması sağlanacak (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014i).

2.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Belediyelerin ve il özel idarelerinin kaldırıldığı onuncu kalkınma planında büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırları ile bir araya getirilmiştir. İl özel idarelerinin ve belediyelerin genel bütçe vergi payları çoğaltılmıştır.

Planda izlenecek başlıca stratejiler ise yerel idarelerin dinamik, hızlı, vasıflı hizmet sağlayabilen, çevreye duyarlı, dezavantajlı bölgelerin gereksinimlerini gözeterek ve mali devamlılığı olan bir yapıya kavuşturulmasıdır. Bunun yanı sıra yerel idarelerde görev yapan çalışanın uzmanlık seviyesi artırılabilecek, proje hazırlama ve faaliyete geçirme hususunda yetenekleri yükseltilecektir. Kalkınma hususunda yerel idarelerin artan güç ve mesuliyetleri ile genişleyen hizmet alanları kurumsal kapasitelerinin artırılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Yerel idarelerin asıl kazançlarının artırılması politikasının gerçekleştirilmesi her kalkınma planı sürecinde olduğu gibi bu kalkınma planı sürecinde de istenmiştir (Akça, Esen ve Özer, 2019: 858).

Üst gelir gruplarının gereksinimlerine yanıt oluşturacak biçimde turizm hizmet ve ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve niteliğinin artırılması, turizm değer zincirinin her bileşeninde marka değerinin artırılması ve devamlılık niteliği olması kapsamında bölgesel kalkınmada lokomotif görevi gören bir sektör haline gelmesi, tesis ve hizmet niteliği ile uluslararası alanda bir marka haline gelmesi, turizmde nitelikli işgücü Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan ana hedefler olarak ifade edilmiştir. Sektörde, kaliteden taviz verilmeden devamlılık niteliği olan bir büyümenin gerçekleştirilmesi, kültürel ve doğal güzelliklerin korunması ve doğal dengenin dikkate alınması amaçlanmıştır (Karaağaç, 2019: 29-30).

İfade edilen amaçlara varmak adına Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen ilkeler ve politikalar aşağıda sıralanmıştır:

- Sürekli göç alan şehirlerde göçe bağlı olarak artan işsizlik, eğitim, konut gibi sorunların belirlenip analizlerinin yapılması,
- Tanıtım etkinliklerinde özel sektörün daha aktif şekilde çalışması, bu yöndeki faaliyetlerin benimsenmesi,
- Göçe bağlı nüfusu artan şehirlerin fiziki alanlarında meydana gelen bozuklukların yenilenmesi ve kamusal alanların kalitesini ve verimliliklerinin artırılması,
- Kentte bulunan eski konutların kentsel dönüşümlerle yüksek teknoloji ile akıllı bina ve yüksek teknik özelliklere sahip konutların yapılması,
- Engelli vatandaşlar için uygun fiziksel olanakların oluşturulması,
- Kent merkezinde kültürel ve tarihi mekanlarına alan tahsis edilmesi,
- Kültür mirasının beşerî ve doğal afetlerin oluşturabileceği negatif etkilerin önceden düşünülmesiyle korunması,
- Kentlerin kentsel dönüşüm projelerinde yerli üretimden faydalanılması ve yenilikçi faydalanılması,
- Özel sektörde, kamusal alanlarda beşerî ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi,
- Özel sektörün pazarlama etkinliklerinde daha aktif görev yapması adına teşviklerin yapılması (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014j).

2.11.On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Yerel yönetimlerin hızlı, kaliteli ve etkin hizmeti olan; dezavantajlı bölgelerin gereksinimlerini gözetip, katılımcı, şeffaf, mali sürdürülebilirliği sağlamış ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturmak yurttaşın memnuniyetinin maksimum düzeye ulaşması on birinci kalkınma planında asıl hedeftir.

Büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyelerinin sorumluluklarının ve yetkilerinin çakışmasıyla oluşan hizmet duraksamasının düzeltilmesi için vazife tanımları faaliyet temelli olacak şekilde yeniden yorumlanacağı ifade edilmiştir.

Değişen tüketici eğilimleri ile teknolojik gelişmeler doğrultusunda turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve daha fazla harcama eğilimi olan ziyaretçinin ülkemize çekilmesi ile konaklama süresi ve konaklama dışı harcamaların artırılması, her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde sektörde dönüşümün gerçekleştirilmesi ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlanması temel amaçtır.

SONUÇ

Türkiye'de gerek bölgesel gerekse yerel anlamda gelişmişlik düzeyleri yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda bölgesel ve yerel kalkınmaya yönelik devlet ve özel teşebbüsler aracılığıyla önemli adımlar atılmıştır. Çeşitli dönemlerde kalkınmaya yönelik planlar gerçekleştirilmiş ve günün koşullarına göre yenilikler yapılmıştır. Her bölge ve yerelin kalkınmasına yönelik yapısal ve olgusal durumlarına göre farklı kalkınma stratejiler uygulanmıştır.

Yerel kalkınma sürecinde merkezi yönetimin yerel yönetimlere desteği oldukça önemlidir. Yerel yönetimlerin de merkezi yönetim ile koordineli bir şekilde ulaşım, sağlık, eğitim, sosyal, ekonomik ve kültürel gibi birçok alanda yerelin gelişimine yönelik faaliyetler göstermesi önem arz etmektedir. Yerelin çağın gereksinimlerine uygun bir şekilde farklı alanlarda geliştirilmesi yerelin kalkınması ile doğru orantılıdır. Yerelin kalkınmasında turizmin önemi yadsınamaz düzeydedir. Bu bakımdan yerel

faaliyetlerde turizmin geliştirilmesi, yerelin ulusal ve uluslararası alanda öne çıkan turistik özelliklerinin tanıtılması yerelin kalkınması bakımından önem arz etmektedir. İşte bu doğrultuda yereli ziyarete gelen turistlerin yeniden daha fazla sayıda gelmelerini sağlayacak tedbirlerin alınması yerelin kalkınmasına önemli düzeyde katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Aytaç, F. (2000). *Açıklamalı Köy Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayrakçı, E. (2018). Belediye Yönetimi. *Yerel Yönetimler* (Ed. K. Görmez, H. Yaylı), Orion Yayınları, Ankara, 305-345.
- Bulut, Y. ve Yılmaz V. (2014). İl Özel Yönetimleri ve Geleceği [Bildiri]. Fatma Neval Genç (Ed.) *KAYFOR XII Sempozyumu*, 12-14 Eylül 2014, (76-82), Aydın.
- Çiçek, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53-64.
- Çoker, Z. (1987). İl Özel İdareleri Nasıl Geliştirilir? *Aid*, Xx(3), 13-18.
- Dinçer, M. Z. ve Çetin, G. (2015). Kalkınma Planlarında Turizm. Derman Küçükaltan (Ed.), *Değişik Perspektifleriyle Turizm Politikası ve Uygulaması* içinde (171-192). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Eroğlu, H. (1984). *İdare Hukuku*. Ankara: Işın Yayıncılık.
- Gözübüyük, A. Ş. (1967). *Türkiye’de Mahalli İdareler*. Ankara: Todai Yayıncılık.
- Güler, F. (2023). Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeliği Seçim Sisteminin Sebep Olduğu Sorunlar. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 8(1), 155-184.
- Karaağaç, M. (2019). *Yerel Ekonominin Kalkınmasında Turizmin Etkisi: Van Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya. (1992). *Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu (Kamu Yönetimi Araştırması)*. Ankara: Todaie Yayın.
- Kılıçoğlu, İ. (2018). *Yerel Kalkınmada Turizm Sektörünün Rolü ve Bartın İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçar, H. ve Taş, İ. E. (2022). Türkiye’de 6360 Sayılı Yasa Kapsamında Yerel Kalkınmanın İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), 317-338.
- Kozak, N., Kozak, M. A., Kozak, M. (2000). *Genel Turizm, İlkeler ve Kavramlar*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Mecek, M. (2020). Bir Mülki (Taşra) İdare Birimi Olarak Türkiye’de İl Yönetimleri ve Hukuki - Örgütsel Yapıları. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, 6(2), 296-325.
- Mecek, M. ve Atmaca, Y. (2020). Yerel Yönetimlerin İdari Yapısına İlişkin Mevzuat Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 2068-2087.
- Öner, Ş. (1997). Türkiye’de Merkezi Yönetim ile Belediyeler Arasındaki İlişkilerin Yasal-Siyasal ve Ekonomik Analizi. *Türk İdare Dergisi*, 69(414), 211-225.
- Özaslan, R. K., ve Alıcı, O. V. (2014). Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler ve Yapılan Reformlar Çerçevesinde Mukayesesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 315-342.

- Parlak, B. ve Ökmen, M. (2015). *Yerel Yönetimler Kuram ve Uygulamada Küresel ve Ulusal Konular ve Sorunlar (4. Baskı)*. Bursa: Etkin Basım Yayın Dağıtım.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014a). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı . (2014b). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014c). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı . (2014d). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı . (2014e). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014f). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014g). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014h). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı . (2014i). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014j). *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Ankara: T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Uysal, Y. ve Mecek, M. (2015). Köylere Sunulan Kamu Hizmetlerinin Nitelik ve Niceliği: Kütahya İli Örneği. *13. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR'13) Bildiriler Kitabı* (Ed. M. A. Çukurçayır, H. T. Eroğlu, H. Sağır, M. Navruz), 15-17 Ekim 2015 – Konya, 1169-1183.
- Ünlüönen, K., Tayfun, A., Kılıçlar, A. (2015). *Turizm Ekonomisi. (5. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türkoğlu, İ. (2009). *Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algulaması*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Tortop, N. (1987). İl Özel İdarelerinin Durumu ve Yeni Getirilen Değişiklikler. *Aid*, Xx(3), 3-11.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M. (2006). *Mahalli İdareler*. Nobel Yayın: Ankara.
- Yılmaz, V. ve Mecek, M. (2019). Türkiye’de Mahalle Yönetimlerinin Tarihsel Gelişimi ve Hukuki Statüsü. *İdeal Kent Dergisi*, 10(27), 769-799.
- Yılmaz, V. ve Mecek, M. (2021). Kavram ve Kuramsal Açından Türkiye’de Dijital Kamu Yönetimi ve Dönüşümü. *Kamu Yönetiminde Değişim Olgusu: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar* (Ed. Berat Akıncı), Nobel Yayınları, Ankara, 103-138.